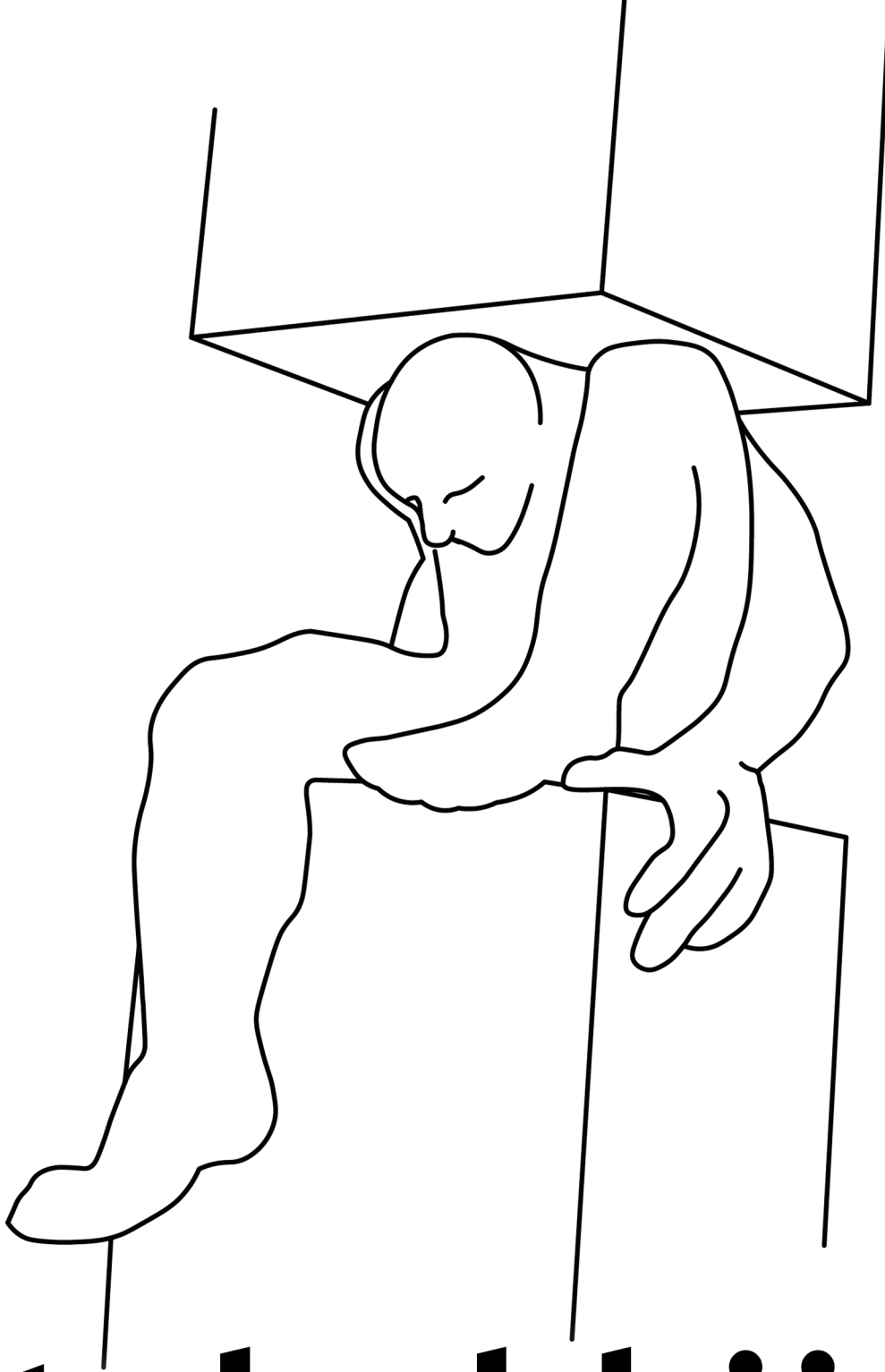

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 14
güz 2025

tahakküm

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan Editörü
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba DURAN

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

e-ISSN: 2757-7430

[@](#) /noktasizdergi
 www.noktasizdergi.com

Tahakküm.

İnsan varoluşunun her alanında bir “tahakküm” görmek mümkündür. Dil, sanat, politika, toplumsal ve hatta kişisel ilişkiler, tahakküm kurma girişimlerinin ve buna karşılık tahakkümü kırma direnişlerinin sahnesi olmuştur. Tahakküm kavramı, karşıtıyla kurduğu zorunlu ve içsel bir diyalektik ilişki ile insan varoluşunun her alanında aynı zamanda tahakküme karşı özgürleşme pratiklerinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tahakküm kelimesinin etimolojisinde, Arapça'da hkm kökünden gelen “yargıçlık veya egemenlik yetkisine sahip olma, egemenlik taslama, keyfi yönetim” anlamları durmaktadır. Dolayısıyla bir tahakküm sorgusu, tahakküm eden faili, diğer bir deyişle egemen olanı, iktidarı veya güç sahiplerini sorgulamayı beraberinde getirecektir. Tahakküm, bir “gönüllü kulluk” ile mi kurulmaktadır yoksa “rızanın imalatı” mı söz konusudur?

Noktasız Dergi, on dördüncü sayısında “tahakküm” başlığını ele alıyor.

Noktasız Dergi, aşağıdaki dizin ve kataloglara dahil edilmiştir:
EuroPub: Directory of Academic and Scientific Journals, Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD), Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Scientific Journal Impact Factor, Academic Resource Index, Directory of Research Journals Indexing (DRJI), idealonline

içindekiler

■ MAKALELER

01 **KADIN DAYANIŞMASI VE
KADIN ÖRGÜTLENMELERİ**
Hatice Tezer ASAN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

22 **BASKININ ZİNCİRİ VE BENLİĞİN DEVİNİMİ**
Almira CAMGÖZLÜ

28 **KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNİN TAHAKKÜMÜ**
Beril YAZICI ÖZEL

32 **TAHAKKÜM İÇİNDE KADIN KADIN
İÇİNDE TAHAKKÜM**
Derya YILDIRIM

36 **UTANCIN KISKACINDA TAHAKKÜMÜN SESSİZ
İZLERİ**
Seher GÜNDÜZ

■ İNCELEME YAZILARI

40 **ERKEK KİTABI: TOPLUMUN ERKEKLİK ALGISININ
DİLİMİZDE VE EDEBİYATIMIZDAKİ İZ DÜŞÜMLERİ**
Beyza BAYRAK

■ ÇEVİRİLER

43 **ERMENİSTAN İÇİN NE KADAR ÜZÜNTÜ DUYMALİYİZ?**
Oran RABER
Çeviri: Suat Kutay KÜÇÜKLER

DOSYA DIŞI

■ MAKALELER ■

**TARİHİ ÇORLU EVİ'NİN HALK BİLİMSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**
Elif VATANSEVER

48

Utancın Kıskacında: Tahakkümün Sessiz İzleri

Seher GÜNDÜZ

Clarissa Estes, *Kurtlarla Koşan Kadınlar* kitabında bir öykü anlatıyor. Bu öykünün adı “Mavisakal.”¹ Öyküde kendi varoluşumuzu ortaya çıkarabileceğimiz; içgörü, sezgi, sabır, inanç ve duyarlılık gibi içsel anlayışlarımızın toplumun, kültürün istediği şekilde kapılar ardına gizlendiğini ve bunu bulmak için çabalamanın da ne kadar zor gelebileceğini anlatıyor. Bulduğumuzda ise aslında o noktanın bizim kanayan yaramız olduğunu ve o kanamayla bir şeyleri diriltebileceğimizi belirtiyor.

¹ Clarissa P. Estes, *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, çev. Hakan Atalay (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2023), 53.

Toplumun kadınlardan istediği şey, çoğunlukla kendi fikirlerini ve yaratıcı güçlerini kullanmadan sunulan fırsatlar doğrultusunda hareket etmesi oluyor. Duyguları açıklamayı, içsel kabulleri görebilmeyi, kendi değerlerimizi anlayabilmeyi çok daha geri plana atmamızı istiyor. Tahakküm edenlerin gizlice, sinsice meydana getirdiği bu durum toplumsal olarak bir yük gibi yükleniyor. Hatta bu durum ailede başlayarak gerçekleşiyor ve buna karşı konulamıyor. Yaşanan ilişkilerde simgeleşen tahakküm olgusu; suçluluk, utanç ve korku yaratmakla kalmayıp bunlarla birlikte sessizce kabullenmeyi de içeriyor. Toplumun kurduğu tahakkümü kabullenip ona göre yaşamaya başladıktan sonra da duygular tahakküm kuruyor üzerimizde. Özellikle de utanç ve suçluluk duyguları... Bizimle ilgili olan her şeyin yanlış olduğunu düşünmemize sebep olan bu duygular üzerinde biz baskı oluşturdukça, onları gizlemeye, karanlık kapılar ardına itmeye çabaladıkça onlar da çıkabilmek için baskı kurmaya devam ediyor. Bunlarla birlikte oluşan olumsuz psikolojik kompleksler; değerimizi, niyetimizi, samimiyetimizi ve yaratıcılığımızı sorgulamaya itiyor.

Varlığımızdan utanç duymaya dair var olan inanışlar, yaptığımız her hatadan ya da hata olarak görülebileceğine inanılan her durumdan kaynaklanan suçluluk duyguları ve bunların açığa çıkmaması için duyulan korkular... Böyle bakınca gözümüze ne kadar büyük görünüyor değil mi? Bunlar kendi varoluşlarının haricinde bizi tüketen ve yıkan durumlara da sebebiyet verebiliyor. Kendimize yönelik sert eleştirileri içselleştirmeye, performansımızı azaltmaya, yalnızca bizden beklenenleri gerçekleştirmeye başlarız ve gittikçe de kendimizden uzaklaşırız. Örneğin uzun zamandır kadınların üzerinde kurulan onca baskıdan kaynaklanan bir sineye çekme huyu var. Sineye çekmek demek, bir zararı kabullenmek zorunda kalmaktır. Kadınlar verilen bu zararı; duygularına,

düşüncelerine, fiziksel varlığına, yaşadıklarına, olanlara ve olabileceklere karşı yapılan tüm zararları kabullenmek zorunda kaldılar aslında. Böyle yapmamak, bunu değiştirebilmek ellerinde miydi bilmiyorum. Ama mecburiyet insana birçok şeyi yaptırabiliyor, bundan eminim.

Utancın var olabilmesi için bireyin, kendini yargılayabilecek bir üst otoritenin -toplum veya kişi- varlığını en baştan kabul etmesi gerekir.² Yani utanç ilk olarak toplumun, bireyin yaptığı ya da yapmadığı bir durumu kınaması sonucundaki kabullenmelerle ortaya çıkıyor. Dolayısıyla bireyin özerkliğini ve bağımsızlığını etkileyebilen, savunmasız ve baskılanmış hissettiren utanç duygusu toplumla beraber şekilleniyor. Toplum, çocukluğumuzdan itibaren aslında varoluşumuzu simgeleyen, hatta büyüdükçe gelişen birçok yönümüze yanlış ve gizlenmesi gereken bir durum gözüyle bakarak utancı besliyor. Kabul görmüş doğrular, kimisine çok yanlış gelse ve karşı çıkma isteği uyandırsa da bunu dönüştürebilecek güç dahi tahakküm altında görünüyor. Kendimizi gizlemek istemesek ve yaratıcı eylemlerimizi (her ne olursa olsun...) açığa çıkarsak gün gün üstümüzdeki tahakkümü bir nebze de olsa kontrol altına alabiliriz. Ama bazen tahakkümü bile fark etmiyoruz. Bu sebeple de "Elden ne gelir ki..." diye düşünerek istenen her şeye adım adım boyun eğmek daha mümkün hale geliyor.

Sosyal varlıklar olarak toplumun eleştirdiği noktaları tamamen hiçe saymak mümkün değil. Kadınlar üzerine eleştirilen noktalar; çalışması, yeni şeyler üretebilmesi, ortaya çıkması, hatta bazen ağlaması, gülmesi bile olabiliyor. Bunlardan daha fazlası olduğunu tahmin edebiliyoruz elbette. Kadının içindeki güç, kendisi için ve etrafındakile-

2 Nadir Ateşoğlu, "Bir Eril Tahakküm Aracı Olarak Utanç Duygusu". *Cumhuriyetimizin 100. Yılında Kadın Çalışmaları* içinde, ed. Nurye Çelik, Derya Şahin, Ayşe Çağrı Zengin, (İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2023), 10.

ri besleyecek şekilde bir şeyler yapabilmesi adına geliştirilebilecek hatta yapıcı şekilde dönüştürülmeye layık bir güç olmasına rağmen yıkıcı şekilde dönüştürülmesi istenen bir eril tahakküm altında kalıyor. Clarissa Estes, “La Llorona” adlı öyküsünde “Nehrin belli bir noktasında bir şey yaratmak, nehre gelenleri de besler; akıntının uzağındakileri olduğu kadar derinlerdeki yaratıkları da besler.”³ diyerek yaratıcı gücün besleyiciliğinin önemine değiniyor. Tahakküm altına alınan duygular ve istekler gizlendiği sürece bu gücü ortaya çıkarmak, hatta farkına varmak bile zor görünebiliyor. Kadınların varlığının yalnızca nesilleri sürdürmeye yaradığını düşünen eril hakimiyet var oldukça da bunları görmek haliyle güçleşiyor.

İçten içe beden ve duygular birçok şeye “Hayır.” dese de kabullenilen utançla yaşamak kadınların eylemselliğini kısıtlıyor. Bir süre sonra yalnızca ilk baştaki baskıcılık değil, içeride kabul gören baskılar da yeniliklere açık olmayı engelliyor. Yeni bir işe adım atarken yetersiz hissetmek, bir ürün üretirken herkesten daha başarısız olduğunu ve olacağını düşünmek, konfor alanı olarak kabul edilen yerde çakılı kalmak gibi durumlara sebep olabiliyor. Bunlar elbette ki yalnızca kadınların hissettiği duygular ya da düşünceleri değildir. Ama eril tahakküm, kadınları bu kadar baskıladığı için, onlar geri planda kalmaya mahkûm olduklarını düşünerek çaresizce boyun eğiyorlar. Destek bulamayacaklarının bilincinde olarak nasıl adım atabileceklerine dair kaygıları yoğun yaşayabiliyorlar.

Kadınlar yalnızca toplumun beklentilerini ve sunulan bir iki seçenek arasından “tercih” yapabildiklerini düşünerek kişisel özgürlük alanlarını görmeyi kısıtlayabiliyorlar. Utanç duygusunu fark edebilmek aslında tam da bu devrede önemli oluyor. Kendi varoluşumuzun önemine dair değersiz-

leşirmelerin ve bunlara dair kabullerin utançtan kaynaklandığını, bunu açığa çıkararak fark etmek mümkün. “Ne önemi var ki?” diye ertelenen, bahsetmeye çekinilen birçok konunun önemi var aslında. Toplumca yoksa bile, kadınlar nezdinde var. Kadınlar, sırtlarına yüklenen yükleri ve kadınlara dikte edilen olumsuz düşünceleri, yalanları ve gerçekdışı fikirleri bir yana bırakarak hatta istenene boyun eğmeyerek tahakküme karşı çıkma gücünü içlerinde bulabilirler. Buna karşı çıkmak sosyal bir varlık olarak tek başına bir bireyin yapabileceği bir eylem olmamakla beraber, kendi içinde dönüştürebileceği ve değerleriyle yaşayabileceği bir hayatı kurmaya çabalamak da atabileceği adımlardan biridir. Çünkü, kültürün sürekli olarak ürettiği tahakküm kültürünün toplumda kadın tarafından itaat eden bir beden konumuna getirilişindeki rolü ve toplumsal değer yargıları ile bunun meşruiyet kazanmasındaki söylemlerin pratikteki yansımaları göz ardı edildikçe sorunun çözümü ertelenecektir.⁴

Kendi içimizde sakladığımız bu duygular vücudumuzu ve bireyselliğimizi zehirleyebilecek hale gelebiliyor. Panzehir yine bir noktada kendi elimizde...

4 Nuray Karaca, “Yeniden Ve Yeniden Üretilen Eril Tahakküm”, *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 65, (2020): 410.

3 Estes, *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, 334.

KAYNAKÇA

Ateşoğlu, Nadir. "Bir Eril Tahakküm Aracı Olarak Utanç Duygusu". *Cumhuriyetimizin 100. Yılında Kadın Çalışmaları* içinde, Editörler: Nurye Çelik, Derya Şahin, Ayşe Çağrı Zengin, 9-28. İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2023.

Estes, Clarissa. *Kurtlarla Koşan Kadınlar*, Çeviren Hakan Atalay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2023.

Karaca, Nuray. "Yeniden Ve Yeniden Üretilen Eril Tahakküm", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 65, (2020): 405-416.